

Asia: VN/6935/2020

Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta aineettomien oikeuksien strategiasta (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Keskuskauppakamarin lausuntoa ehdotuksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta aineettomien oikeuksien strategiasta (IPR-strategia, diaarinumero: VN/6935/2020). Keskuskauppakamari lausuu kohteliaimmin seuraavaa.

Olemme lausuneet viime kesäkuussa IPR-strategian ohjausryhmän laatimasta strategialuonnoksesta. Ehdotuksen sisältö ja rakenne ovat pitkälti säilyneet. Toimenpiteitä periaatepäätösluonnoksessa on kehitetty pitemmälle ja niitä on edelleen viisitoista. Myös täytäntöönpanon resursointia ja seuranta on täsmennetty. Viittaamme aiemmin lausumaamme, mutta lisäksi haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin.

Uuden digitalisaatioministeriön perustaminen

Uutuutena luonnoksessa on toimenpide numero 5, jossa ehdotetaan sen selvittämistä, olisiko mahdollista perustaa valtionhallintoon IPR-tiimi. Ehdotus on sinänsä kannatettava, muttei mielestämme riittävä.

Ajanmukainen ja toimiva IPR-strategia ja sen ripeä täytäntöönpano ovat tärkeitä koko yhteiskunnan sekä yksittäisten yritysten kannalta. Mielestämme valtionhallintoa tulee uudistaa, koska monimutkaisia, poliittisesti vaativia rakenteellisia uudistuksia on hankala viedä läpi yhdessä vaalikaudessa. Usea nyt käsiteltävänä oleva IPR-strategian toimenpide on ehdotettu toteuttavaksi vasta seuraavilla vaalikausilla, sillä tavoitetila on IPR-strategiassa asetettu vuoteen 2030. Jatkossa strategian täytäntöönpanoa ei helpota se, että uudistusten etenemistä voivat jarruttaa ministeriöiden väliset erimielisyydet tai näkemyserot. Esimerkiksi eri ministeriöiden itsenäiset lainvalmisteluprosessit johtavat jo nyt usein siihen, että syntyy tarpeettomia ongelmatilanteita ja asioiden hoito hidastuu tarpeettomasti.

Samaan aikaan digitalisaatiolla, tekoälyllä sekä datan hyödyntämisellä on suuri merkitys kansallisen kilpailukykyyn ylläpitämisessä ja parantamisessa, sillä teknologian kehitys on tuottavuuden kasvun keskeisin ajuri. Ikävä kyllä Suomen kehitys digi-, data- ja AI-asioiden osalta on hidastunut viime vuosien aikana.

Kokonaistilanteen hahmottamiseksi valtionhallinnon rakennetta tulisi uudistaa tehostamalla toimintaa ja perustaa uusi digitalisaatioministeriö, johon digi- , data- ja AI-asioiden hoito sekä mahdollisesti myös IPR-asiat voitaisiin sijoittaa luontevasti. Niinpä ehdotamme, että nykyisin työ- ja elinkeinoministeriöön (TEM), opetus- ja kulttuuriministeriöön (OKM) sekä liikenne- ja viestintäministeriöön (LVM) ripotellut toiminnot tuotaisiin yhteen ja sijoitettaisiin uuteen ministeriöön. IPR-asioiden osalta ehdotamme, että asiaa selvitetäisiin kiireellisellä aikataululla.

IPR-asioiden hoidon resursointi

Suhteessa aiempaan strategialuonnokseen toimenpiteistä on poistettu IPR-asioita käsittelevien ministeriöiden resurssien riittävyyden varmistaminen. Vaikka asia mainitaan strategian täytäntöönpanon seurannan ja resursoinnin yhteydessä, haluamme kiinnittää huomiota asiaan.

Olemme erittäin huolestuneita IPR:stä vastaavien ministeriöiden virkamiesresurssien riittävyydestä. Nopeasti muuttuva toimintaympäristö, jossa teknologia kehittyy kiihtyvällä vauhdilla ja käytettävissä olevan datan määrä kasvaa koko ajan, vaatimukset sääntely-ympäristölle kasvavat. Aineettoman omaisuuden ja aineettomien oikeuksien suojaamiseen ja hyödyntämiseen liittyvän kotimaisen lainsäädännön on oltava kunnossa ja ajan tasalla. Samalla sääntelyn on oltava riittävän joustavaa ja mahdollistavaa, jotta se ei estä kehitystä ja innovaatioiden syntymistä sekä niiden asianmukaista suojaamista. Lainsäädännön valmistelu vaatii kuitenkin osaavia ja päteviä virkamiehiä, joita on riittävästi ja joille varataan riittävästi aikaa työn tekemiseen.

Keskuskauppakamari katsoo, että sekä TEM:ssä että OKM:ssä on IPR-asioiden hoitoon varattu liian vähän työvoimaa. Molemmissa ministeriöissä lainsäädäntötyöhön varattu resursointi on tällä hetkellä hälyttävän niukkaa. Esimerkiksi suurta tekijänoikeuslain uudistamista liittyen sekä DSM- että verkkolähetysdirektiivien voimaan saattamiseen valmisteli käytännössä yksi virkamies, mikä ei ole kohtuullista yksittäisen virkamiehen eikä Suomen tai suomalaisten yritysten näkökulmasta.

Ehdotamme, että ministeriöiden henkilöresursseja lisätään niin, että sekä TEM:iin että OKM:ään palkataan lisää vähintään kaksi IPR-osaajaa vuoden 2022 aikana.

Tekijänoikeuslainsäädännön kokonaisuudistus

Suomen IPR-järjestelmää ehdotetaan kehittäväksi toteuttamalla patenttilain kokonaisuudistus. Lisäksi ehdotetaan myös muun IPR-lainsäädännön, kuten sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa koskevan lain, ajantasaistamista sekä tarkastellaan aineettomien oikeuksien täytäntöönpanon varmistamisen toimivuutta viimeaikaisen EU-tason kehityksen valossa.

Ehdotukset ovat kannatettavia. Mainittujen uudistusten lisäksi tulisi kuitenkin jo nyt ottaa kantaa siihen, mihin tärkeisiin lainsäädäntöhankkeisiin tulee varautua lähitulevaisuudessa. Ehdotamme, että tekijänoikeuslaki tulisi uudistaa kokonaisuudessaan.

Virkamiesten IPR-osaamisen ylläpitäminen ja osallistuminen EU-tason lainvalmistelutyöhön

Periaatepäätösluonnoksen tavoitetila numero 5:den mukaisesti Suomen tulee edistää IPR-järjestelmän ja sääntelyn kehittämistä EU:ssa ja kansainvälisesti. Tästä tavoitteesta tulisi ehdotuksessa olla asiasta selkeä toimenpide.

Tavoitetilan toteuttaminen edellyttää suomalaiselta virkamieskunnalta hyvää IPR-osaamista sekä aktiivista osallistumista EU-tason lainvalmistelutyöhön. Ehdotamme, että Suomen Brysselin

edustustoon palkattaisiin vakituinen IPR-osaaja. Tämän lisäksi TEM:in ja OKM:n IPR-virkamiesten työhön tulisi kuulua tietyn pituinen työskentelyjakso Brysselissä. Suomen tulisi myös edistää suomalaisten virkamiesten sijoittumista komission palvelukseen. Myös Euroopan teollisoikeusvirastossa EUIPO:ssa, Euroopan patenttivirastossa EPO:ssa ja maailman henkisen omaisuuden järjestössä WIPO:ssa tarvitaan lisää suomalaisia IPR-osaajia.

Markkinaoikeuden tuomioistuinmaksujen alentaminen

Oikeuksien saatavuuden parantamiseksi periaatepäätösluonnoksessa kiinnitetään erityisesti huomiota markkinaoikeuden maksujärjestelmään ja sen kohtuullisuuteen. Tämä on tärkeä asia, sillä markkinaoikeuden tuomioistuinmaksut ovat IPR-asioiden osalta kohtuuttoman korkeita. Haluamme erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että markkinaoikeudessa samat maksut koskevat sekä riittävästi hallinnollisia valitusasioita, mikä ei ole kohtuullista. Tämä on estänyt oikeuteen pääsemistä.

Ehdotamme, että markkinaoikeuden tuomioistuinmaksuja alennetaan.

Lopuksi

Keskuskauppakamari katsoo, että edellä mainituilla lisäyksillä käsiteltävänä oleva periaatepäätös kansallisesta aineettomien oikeuksien strategiasta on kannatettava. Se on tärkeä askel kehittää suomalaista IPR-järjestelmää ja -ympäristöä yhä paremmaksi ja toimivammaksi. Lisäksi esitämme, että strategiasta laadittaisiin väliraportti, jonka avulla voitaisiin arvioida strategian etenemistä.

Aalto-Setälä Minna
Keskuskauppakamari